

A Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutatóintézetében 2009 tavaszán életre hívott 20. Század Hangja Archívum és Kutatóműhely (www.20szadhangja.hu) a maga szerény eszközeivel a magyar társadalomkutatás, ezen belül a kvalitatív módszerekkel készült kutatások örökségét kívánja gyarapítani. Műhelyünk összegyűjti, digitalizálja és közkinccsé teszi a kutatók által felajánlott interjúk, dokumentumok, stb. másolatait. A kutatóműhely célja a magyar szociológia „hangzó” örökségének leltárba vétele, a kvalitatív módszereket alkalmazó magyar szociológiai műhelyek történetének feltárása és dokumentálása, valamint új történeti szociológiai kutatások kezdeményezése az összegyűjtött interjúk bázisán. Sorozatunkban egy-egy, már feldolgozott és online elérhető gyűjteményt mutatunk be azzal a nem titkolt céllal, hogy a potenciális új kutatók érdeklődését a gyűjtemény iránt felkeltsük.¹

SZABARI VERA²

A 20. SZÁZAD HANGJA ARCHÍVUM ÉS KUTATÓMŰHELY SZAKMATÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNYÉNEK BEMUTATÁSA³

A 20. század hangja Archívum és Kutatóműhely létrehozásában a szakszerű megőrzés mellett jelentős szerepet játszott az a szempont, hogy lehetőséget teremtsen kutatók generációinak arra, hogy az akár 10–20 évvel ezelőtt készült kvalitatív kutatások anyagait (és nem kizárólag azok eredményeit) újra feldolgozzák, felhasználják, akár jelenkori kutatásaik során is. A múlt és jelen összekötését szolgálja, hogy az archívum kialakításával párhuzamosan elkezdődött egy szakmatörténeti gyűjtemény létrehozása is, melynek legfontosabb feladata a kvalitatív módszereket (is) alkalmazó társadalomtudósok szakmatörténeti interjúinak elkészítése és megfelelő archiválása. 2016-ig közel 45 szakmatörténeti interjú készült el, melyek legtöbbször ma már digitális formában is olvasható vagy hallgatható az archívum anyagai között.

A gyűjtemény legfontosabb sajátosságai abból fakadnak, hogy az összegyűjtött anyag nem egy klasszikus értelemben vett zárt, jól lehatárolt kutatáshoz, hanem az archívum és az archívumot létrehozók többszintű célkitűzéseivel kapcsolódik. Nem lezárt gyűjteményről van szó, hanem folyamatosan bővülő, remélhetőleg még hosszú időn keresztül gyarapodó anyagról, amelynek a felhasználása is sajátos. Ezidáig a gyűjteményről nem született átfogó, vagy akár csak egy-egy perspektívát feltáró szisztematikus elemzés, viszont számos kutatás során szolgált forrásként, illetve segítette az egyetemi hallgatók szakmai felkészülését, ismereteik elmélyítését.

---

1 A gyűjtemények létrejöttét az OTKA 77566 és 101046, a cikk megírását az OTKA 115644 sz. kutatása támogatta.

2 MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet, ELET TáTK.

3 <http://20szadhangja.tk.mta.hu/szakmatortenet>

A MÓDSZER

A narratív szakmatörténeti interjúk módszertanilag speciális fókuszot jelentenek. A narratív élettörténeti interjúk alkalmazása számos területen ma már bevett, elfogadott módszer. Hagyományosan (visszanyúlva az *oral history*hoz mint előzményhez) pl. az írásos forrással kevésbé rendelkező társadalmi csoportok (kisebbségek, vagy *underclass*) esetében alkalmazták élet- és mentalitástörténet kutatások során. Az e módszerrel végzett kutatások célja elsősorban a személyes és a társadalmi közötti kapcsolat (pl. a nemzedékek közötti váltások és az emlékezet közötti különbségek) megfejtése, illetve (pl. biográfia-kutatások során) az élettörténet, az emlékezés és az identitás összekapcsolódásának feltárása lehet (Kovács 2007). Ugyancsak közös kiindulási pont a kutatások alap gondolata: eszerint a narratív interjú során az elbeszélő maga konstruálja meg saját élettörténetét, mely így egyszerre hordozza a felidézett múlt emlékeit és a jelen perspektíváját. Vagyis a történet szerkezete, a folyamatos újrakezdések és elhallgatások állnak a narratívák elemzésének fókuszában.

A gyűjteményben szereplő narratív szakmatörténeti interjúk ettől némiképp eltérnek. Elsősorban annál fogva, hogy problémafókuszúak, a szakmai történetre, szakmai identitásra kérdeznék rá. Az interjú ez esetben is rákérdezéssel indul, de az általános „Kérem, mesélje el az élettörténetét!” kérdés helyett, így szól: „Mesélje el (sok esetben: meséld el) a szakmai élettörténetét...” Már a kérdés feltevése is jelentősen lehatárolja, lehatárolhatja a narratíva vonalát, mely természetesen kihat az így keletkezett anyag vizsgálati lehetőségeire. E korlátozás tudatosan vállalt döntés eredménye. Másrészt, a hagyományos narratív interjúkhoz képest lényeges körülmény, hogy az interjúalanyok teljes mértékben tisztában vannak az alkalmazott technika módszertani hátterével, így az elhangzott narratívák a legtöbb esetben átgondoltabbak, tagoltabbak, „szerkesztettek”, szemben esetleg a „laikus” elbeszélésekkel. Míg ugyanis a narratív interjúknál általában maguk a történetek játsszák a főszerepet, (ráírányítva a figyelmet például arra, hogy mennyire átgondolt, vagy mennyire koherens elbeszélések), ez esetben nem feledkezhetünk meg arról, hogy az interjúk tágabb kontextusát a szakma története jelenti. Így a történet egyik kiemelkedő pontja lehet, hogy hogyan jelenik meg és hogyan változik az elbeszélő szociológiához való viszonya az elbeszélés során, szociológusként azonosítja-e önmagát, vagy éppen milyen más identitások jelennek meg az elbeszélésekben. Bár az egyes történetek egyéniek – az interjúkat olvasva számos sajátos életút bontakozik ki előttünk –, ugyanakkor alkalmasak rá, hogy együttes vizsgálatuk nyomán a hazai szociológiatörténet egy-egy korszakát is megrajzolják. Néhány példa arra, hogy különböző korszakokban a különböző életutakkal rendelkező kutatók, szociológusok hogyan beszélnek el a szociológiához fűződő kezdeti viszonyukat, „találkozásukat” a szociológiával:

„Hogy mi vezetett a szociológiához, erre lehet egyszerűen válaszolni, másrészt bonyolultabb, amit el kell mondanom. A társadalom működése izgatott mindig, ifjan hittem a megváltoztatás lehetőségében, az igazságtalanságok kiküszöbölésében, s amikor kiderült, hogy félrement minden jószándék, nagy megrendülés után elkezdtem keresni a magyarázatot, mi történt, hogy lehetne megérteni a történeteket. Akkor még nem tudtam, hogy ez „maga” lesz a szociológia. Az vezetett, hogy rendkívül sok hamis képzet, hazug hiedelmek, tudatosan eltorzított valóság, ideologikusan meghatározott szemlélet és erőszakosan diktált gondolkodási mód uralkodik az országban. Ezzel szemben érett bennem az a meggyőződés, hogy meg kell találni az „igazat” és kimondani az igazságot, amit nevezhetünk valóságnak is. Először is tudni kell, mi is történik/történt nálunk, s ha tudjuk, bizonyítani kell: mi történik „másképpen”, mint ahogy fennhan-

gon hirdetik. Megmutatni, de fel is mutatni, utat nyitni a megismeréséhez, és lehetőséget a megismertetéséhez.” (Losonczi Ágnes 2011, interjú részlet)

„Közben esti kiegészítő szakon végeztem el a filozófiát. A szociológiával ott találkoztam, és pedig úgy, hogy a találkozásban Almási Miklósnak volt nagy szerepe. Ő maga akkor ott tudományos munkatárs volt, és ő adta a kezembe először Hauser Arnoldot, aztán Max Weber, és azt hiszem, Marcuset is. Írtam is Marcuseról a Valóság című folyóiratba egy cikket, ami fölkellette Huszár Tibor figyelmét, és ő érdeklődött Almásinál, hogy ki vagyok én, és amikor a tanszéket elkezdte létrehozni, akkor így kerültem a tanszékre. De azt kell mondanom, hogy Hausernél, Webernél és Marcusénél is nagyobb hatással volt az érdeklődésemre Almásinak egy kérdése. Valami kapcsán szó volt a munka-értékelméről, és kérdeztem, mi az. Mire megkérdezte tőlem, hát te nem vizsgáztál marxizmusból? Mondom, de igen, jó jegyeket is kaptam, de fogalmam sincs, mi az, hogy munka-értékelmélet. Azt mondja, pedig az borzasztó fontos, az absztrakt munka és a konkrét munka megkülönböztetése Marxnál. Hát, ha ezt nem érted, akkor... És akkor ettől nagyon elszégyelltem magam, szóval ez a kérdés, meg hát persze a Miklós tekintélye meg tudása, ez indított el arra, hogy elrohanjak a könyvtárba, és kivegyem A tőkét és elkezdjem olvasni. Szóval így kezdett számomra felvillanni, amit szociológiaelméletnek, meg elmélettörténetnek nevezünk. És 1970-ben, amikor a tanszékre kerültem, akkor rögtön az is volt a feladatom, hogy modern szociológiai elméletet, azt hiszem, az első félévben amerikai szociológiai elméletet tanítsak. Akkor éjjel-nappal tanultam, kicsit úgy voltam, mint azok a nyelvtanárok, akik épp egy órával járnak a diákjaik előtt.” (Somlai Péter 2010, interjú részlet)

AZ INTERJÚALANYOK

Az interjúalanyok kiválasztásának elsődleges szempontja, hogy olyan társadalomtudósok, szociológusok beszéljék el szakmai élettörténetüket, akik maguk is alkalmazták kutatásaik során a kvalitatív technikákat. Talán nem tekinthető öncélúnak a nevek felsorolása. A gyűjteményben jelenleg Andor Mihály, Balajthy Anna, Csákó Mihály, Csongor Anna, Dávid János, Diósi Pál, Erős Ferenc, Ferge Zsuzsa, Hadas Miklós, Hankiss Elemér, Havas Gábor, Heller Mária, H. Sas Judit, Kamarás István, Kapitány Ágnes, Kapitány Gábor, Krémer Balázs, Lengyel Gabriella, Lengyel György, Losonczi Ágnes, Magyar Bálint, Nagy Endre, Örkény Antal, Örszigethy Erzsébet, Pataki Ferenc, Rác József, Sági Mária, Síklaki István, S. Nagy Katalin, Somlai Péter, Szabó Ildikó, Szalai Erzsébet, Szalai Júlia, Szekfű András, Szilágyi Erzsébet, Takács Judit, Tardos Katalin, Tausz Katalin, Tibori Timea, Törzsök Erika, Tóth Péter Pál, Utasi Ágnes, Vajda Júlia, Váradai Monika és Varga Károly szakmai élettörténete található meg.

A felsorolt nevek alapján látható, hogy az itt rögzített szakmai élettörténetek több kutatógenerációt ölelnek át. Erős Ferencről, Ferge Zsuzsáról, H. Sas Juditról, Losonczi Ágnesről, Pataki Ferencről, Szántó Miklósról vagy Varga Károlyról bátran állítható, hogy a szociológia, szociálpszichológia hazai alapítói közé tartoznak. Ők azok, akik meghatározó szerepet játszottak a társadalomtudományok 1960-as évekbeli hazai kialakításában, intézményesítésében. Nem szociológusként kezdték pályájukat, hiszen abban az időszakban (az 1950-es évek Magyarországon) nem létezett egyetemi szintű szociológiai oktatás, ugyanakkor mindannyian a kutatási területük és diszciplínájuk kiemelkedő kutatóivá váltak, kamatoztatva más diszciplínákon belül szerzett tudásukat. Az interjúkból kitűnik, hogy szinte minden „alapító” életútja más és más, eltérő módokon jutottak el addig, hogy az 1960-as években, a szocializmus „magyar modelljének” kiépítése, az „igazi kádárizmus” időszakában, amikor

a társadalom alrendszerének bizonyos mértékű önállósulása, a mindennapi élet depolitizálása, a társadalom fogyasztási, modernizálódási igényeinek kielégítése lassan lehetővé vált, végre egy új diszciplína kiépítésén kezdhetek el dolgozni. Közismert, hogy a Kádár rendszer konszolidációja jelentős szerepet játszott abban, hogy a szociológia újra intézményesülhetett Magyarországon, ugyanakkor az 1950-es évek traumája is rányomta a bélyegét a szociológia kiépülésében szerepet vállalókra. A megváltozott politikai rendszerben a szociológiával kapcsolatos beidegződések nem változtak meg teljes mértékben. Az élettörténetekből is kirajzolódó kép szerint az alapítóknak elsősorban a szociológia ideológiához, politikai hatalomhoz való kapcsolatát kellett tisztázniuk, legitimálniuk kellett a különálló szociológia tudomány létjogosultságát, ki kellett dolgozniuk módszertanát, s nem utolsó sorban meg kellett ismerniük és elfogadtatniuk a nem-marxista szociológiát.

Az alapítók mellett az interjúalanyok között található azok a szociológusok, akik az 1970-es években, a már intézményesült keretek között léptek a szociológia területére, még mindig nem szociológusként, de már egy itthon is létező tudomány képviselőiként. Nagyon heterogén ismeretekkel és érdeklődéssel rendelkeztek, munkájukban az akkor professzionalizálódó szakma egy-egy speciális területére koncentráltak. Így például Somlai Péter, aki a Színháztudományi Intézetből került az akkor induló Szociológia Tanszékre, az 1970-es végén kezdte meg családi kapcsolatokat elemző kutatását.

„Úgy jöttem vissza 76-ban Bochumból, hogy elhatároztam, hogy én családszociológiával fogok foglalkozni. Na, most ebben, hogy a család elkezdett érdekelni, és családszociológiával kezdtem el foglalkozni, persze a tanulmányaimon kívül nagyon fontos szerepe volt Mérei Ferencnek. Mérei az apósom volt, nagyon nagy hatással volt a gondolkodásomra, és az ő kollégája és barátja volt Peter Schönbach, annak a Szociálpszichológiai Tanszéknek a vezetője, aki meghívott engem Bochumba, a Ruhr Universität-re. Hát, akkoriban egy ilyen féléves nyugati ösztöndíj, annak óriási jelentősége volt. Szóval egész más volt, mint ma. [...] a család azért volt akkor egy jó választás, ma is úgy gondolom, hogy jó választás volt, mer' az egy olyan terület volt, amiben aránylag szabadon lehetett kutatni Magyarországon is. Ugye az a magánélet intézménye. Ugyan voltak ilyen szövegek, hogy szocialista család meg szocialista életmód, de ezt tényleg senki nem vette komolyan. Szóval Huszár Tibor, azt hiszem, föllélegzett, amikor megtudta, hogy a családdal kezdek el foglalkozni, mer' ez nem jelentett veszélyt. [...] 77-től vagy 78-tól, lett egy spec. koll.-om a Bölcsészkaron, ahova jártak mindenféle hallgatók, akik nem is szociológia szakosok voltak, s akikkel fokozatosan alakult ki az a kutatási módszer, amit aztán az első kötetünkben, a Családmonográfiák című kötetben egy ilyen módszertani fejezetben én be is mutatok.” (Somlai 2010, interjú részlet)

Heller Mária a Nyelvtudományi Intézetből került át a szociológia területére, és a tartalomelemzésen keresztül kezdett el a nyilvánosság kutatásával foglalkozni:

„Elterjedt rólam, hogy tartalomelemzést tudok csinálni, és akkor egy másik kolléga, Bessenyei Pista megkért, hogy vegyek részt egy kutatásban, amit aztán együtt csináltunk. Az ő ötlete az volt, hogy vizsgáljuk meg, a tömegkultúra értékei hogyan működnek. [...] Ebben az időszakban voltak Magyarországon értékutatások, és mi ezek szelébe kapaszkodtunk bele, amiről Hankiss is írt, hogy a szocialista Magyarországon nagyon erőteljesen fejlődnek a fogyasztási értékek. Tehát minden, amit Hankiss úgy nevezett, hogy a hedonista értékek, tehát minden, ami a fogyasztással volt kapcsolatban. Gondoltuk, hogy megvizsgáljuk, hogy ez honnan származik, mi az, aminek következtében ezek az értékek ennyire fejlődnek. És persze adott volt, hogy a nyugati médiák valamennyire bekerültek Magyarországra, például nyugati sajtótermé-

kek vagy filmek. Fölmerült az az ötlet, a tömegkultúra szállítja ezeket az értékeket, és hogy akkor csináljunk egy aprólékos értékelemzést. Ennek örült nagy sikere volt, mert hallgatókat is bevontunk, csináltunk reklámszociológiai elemzéseket, mert azt gondoltuk, hogy a reklám az, ami leglátványosabban szállítja ezeket az értékeket. És ugyanakkor megvizsgáltunk különböző tömegkulturális műfajokat, például képregényeket, rock, popzenei anyagokat.” (Heller Mária 2010, interjú részlet)

Az interjúalanyok között megtalálhatók azok is – Magyar Bálint, Örkény Antal vagy Törzsök Erika –, akik időben nem sokkal később, de már végzett szociológusként, sok esetben talán a fenti generációk hallgatóiként alakították ki szakmai ismereteiket, és ennek talán legfontosabb elemeként diákként vagy fiatal kutatóként részesei lehettek az 1970-es években folyó kutatásoknak.

„Maga a szociológia iránti érdeklődésem a gimnázium utolsó két évében merült föl. Akkor családi kapcsolat révén Szelényit, aki nem lakott messze, meglátogathattam. A beszélgetésre már nem nagyon emlékszem, de arra biztos, hogy mint városi polgárcsalád gyereke, melegen támogatta a szándékomat, hogy falut kutassak. Úgyhogy a harmadik gimnáziumi év utáni nyáron el is mentem a falut megismerni. Meg utána pár dolgot el is olvastam. Egyébként a szociológia szó jelentése egy gimnazista számára nagyon sejtelmes volt. [...] A szociológiáról annyit az ember érzékelt, még gimnazista fejjel is, hogy ez valami olyan, a fennálló világgal kritikus és a világot megismerni akaró, de másképpen, mint ahogy a politikai indoktrináció jegyében zajló iskola, és média, és mindenben az ember ezt megtapasztalta. Tehát így. De igazából ennek a szónak a sejtelmessége volt a különlegessége. Meg, hogy emberekkel, az emberi viszonyokkal kell foglalkozni, hogy megértsük, mi zajlik körülöttünk, és a társadalmat mi működteti.” (Örkény Antal 2014, interjú részlet)

Az 1970-es években induló fiatal generáció talán egyik közös élményeként említhetjük az ellenzékiiséget, a társadalmi problémák iránt érdeklődő hallgatókként számos esetben aktív részesei voltak az akkor kibontakozó ellenzéki mozgalmaknak, folytatva ezzel a szociológia, a társadalomtudományok és a kritikai értelmiségi szerep hagyományos összefonódását. Az általuk elbeszélte narratívák rávilágítanak arra, hogy sok esetben mennyire összetett, kiszámíthatatlan és esetleges volt a tudományszervezés. Ám talán még e hagyományos értelmiségi szerepet figyelembe véve sem tekinthető Csongor Anna szakmatörténete „tipikus” életpályának:

„A Fővárosi Pedagógiai Intézetnek volt akkor egy csoportja, amit Várhegyi György vezetett. Ott dolgozott Solt Ottilia, aki éppen keresett valakit, aki csinál egy pesterzsébeti cigányfelmérést, mert ő éppen ebben dolgozott. Ahogy ezt így most elmondom, ugyanaz ismétlődik: talállok valakit, akinek van valami ötlete, aki nekem amúgy is érdekes, és az ötlet is passzol ahhoz, ami engem érdekel. Az lesz a dolgom, hogy családoknál üldögéljek, és A/3-as papírokat töltögessek ki. Közben pedig jöjjön belém a sok-sok információ meg benyomás arról, hogyan élnek az emberek itt 1974 őszén Budapesten. És ezzel járt ugyanaz, mint Márkus esetében, hogy átadás-átvételnél beszélgettünk, belekerültem abba a körbe, akik szintén ezzel kapcsolatban voltak. Ottiliánál abszolút nyílt ház volt, nagyon sok mindenki jött-ment. Egy hihetetlen bölcsőde volt nekem, nekünk. '74 vége felé a Fővárosi Pedagógia Intézet ajánlására – akkor szociális része a világnak nem, hanem inkább oktatási, meg gyámügyi része volt – cigány gondozói állások létesültek különböző helyeken, és az egyik ilyen hely volt Pesterzsébet, ott én lettem az ún. cigánygondozó '75 januárjától.” (Csongor Anna 2013, interjú részlet)

Hadas Miklós szintén nem a hagyományos úton került a szociológia területére:

„Benne voltam ebben az amatőr színházi mozgalomban, a Stúdió K, meg utcaszínház meg egyebek, és közben fölvételiztettem állandóan rendezői szakra. Ahova végül is nem vettek föl, és szociológiára meg fölvettek. És ott kezdtem '78-ban, de akkor még jártam a Konziba is, meg jártam még a Zeneakadémiára is. Aztán maradt a szociológia, ahol mint zeneszociológus indultam. Tehát zenéről írogattam. És az megint egy jó közeg volt. Tehát szerettem ott lenni. Kapcsolatba kerültem rögtön az elején ellenzéki körökkel. A SZETA-ba beszálltam, és az úgy beszipantott, életem első kutatásait, azokat részben a Népművelési Intézetben végeztem el. Hankiss Elemér, Józsa Péter Életmódvizsgálat és Zenei kulturális blokkok Budapesten. Ez Péter kutatása volt, ahol szintén dzsessz, könnyűzene vizsgálatában vettem részt, és a Hankiss-féle életmódvizsgálatban pedig országszerte kérdőíveztem. Az egy nagyon jó tapasztalat volt, ott vagyok '79-80-ban. És akkor elkezdtem, ami szintén egy nagyon jelentős tapasztalat volt, szintén '79–80-ban, az Ambrus Péternek, aki az ellenzéknek egy oszlopos tagja volt, a Dzsumbuj kutatásában tevékenykedni. És rengeteget tanultam. Intenzív antropológiai módszerekkel dolgoztunk, néhány családunk volt.” (Hadas Miklós 2011, interjú részlet)

LEHETSÉGES KUTATÁSI IRÁNYOK

Többször elhangzik a kérdés, miért a narratív technikát alkalmazzuk a szakmai interjúk elkészítése során, valamint, hogy a hangzó anyagok megőrzése mellett miért van szükség az interjúk hang és szó szerinti rögzítésére és archiválására. A szakmatörténeti interjúk célja a különböző narratívák megőrzése, nem pedig az adatok rögzítése. Az így készült és rögzített interjúk alkalmasak lehetnek arra, hogy a társadalmi kontextus figyelembevételével egy egyén, vagy jelen esetben egy szakma, egy csoport szakmai identitását, illetve az azon belüli esetleges törésvonalakat, pl. generációkat megrajzolják. A társadalomtudósok szakmai reprezentációinak feltárására tett kísérletet K. Horváth Zsolt *Az intellektuális vákuumtól a felemás professzionalizációig* című 2003-as írásában, melyben szintén szakmatörténeti interjúk felhasználásával próbálta a rendszerváltás társadalomtudósokra gyakorolt hatását bemutatni. K. Horváth kutatásának fókuszában az a reprezentáció áll, amelyet maguk a tudósok hoztak később létre, állítottak elő saját magukról, a szakmai identitásukról. A szerző plauzibilis kiindulópontja szerint a rendszerváltást követően egyrészt a szociológia veszített népszerűségéből, ugyanakkor differenciálódott is a társadalomtudós szerep. Az általa megrajzolt szerepek (1. aktív politikus, ideológus-tanácsadó; 2. publicista, „megmondóember”, szakértő; 3. közvélemény-kutatás „piacosítása”, gazdasági társaságok alapítása, szaktanácsadói szerepkör stb.; 4. tudományos szerep) közül számunkra talán az utóbbi, az ún. tudósi szerep lehet a legérdekesebb, melyet K. Horváth olyan paraméterek mentén írt le, mint a szűkös anyagi körülmények, a politikum kiszorulása a tudományos diskurzusból (ami népszerűségvesztéssel jár), a tudósok elvándorlása vagy az autonóm tudományos mező hiánya. Mindezek a szerző szerint jelentős presztízscsökkenést okoztak, ugyanakkor az is látható, hogy a lehetőségek kiszélesedése – egyrészt a közéletben másrészt a tudományos életben –, a nemzetközi perspektívák megnyílása is a rendszerváltás következményének tekinthető.

A gyűjtemény interjúi a fenti kezdeményezést folytató mélyebb elemzésen túl alkalmasak lehetnek az elmúlt időszak társadalmi jelenségeinek szubjektív megélésének bemutatására, vagy például annak vizsgálatára, hogyan jelenik meg a siker vagy a kudarc tematikája az adott csoport, nevezetesen a kvalitatív technikákat alkalmazó társadalomtudósok körében.

FORRÁSOK

- Csongor Anna 2013. Interjú. Az interjút készítette Szász Anna Lujza. 20. Század Hangja Archívum és Kutatóműhely, Szociológiai történeti interjúgyűjtemény: 409_08_01_28_1
- Hadas Miklós 2011. Interjú. Az interjút készítette Vidra Zsuzsanna. 20. Század Hangja Archívum és Kutatóműhely, Szociológiai történeti interjúgyűjtemény: 409_08_01_05_3
- Heller Mária 2010. Interjú. Az interjút készítette Gárdos Judit. 20. Század Hangja Archívum és Kutatóműhely, Szociológiai történeti interjúgyűjtemény: 09_08_01_07_2
- Losonczi Ágnes 2011. Interjú. Az interjút készítette Tibori Tímea. 20. Század Hangja Archívum és Kutatóműhely, Szociológiai történeti interjúgyűjtemény: 409_08_01_11_14
- Örkény Antal 2014. Interjú. Az interjút készítette Szabari Vera. 20. Század Hangja Archívum és Kutatóműhely, Szociológiai történeti interjúgyűjtemény: 409_08_01_41_02
- Somlai Péter 2010. Interjú. Az interjút készítette Szabari Vera. 20. Század Hangja Archívum és Kutatóműhely, Szociológiai történeti interjúgyűjtemény: 409_08_01_17_2

HIVATKOZÁSOK

- K. Horváth, Zs. (2003) Az intellektuális vákuumtól a felemás professzionalizációig. A „tudós szerepek” alakulása a rendszerváltás után. *Világosság* 1–2, 41–56.
- Kovács, É. (2007) Interjúk módszerei és technikái. In Kovács, É. (szerk.) *Közösségtanulmány. Módszertani jegyzet*. Budapest: Néprajzi Múzeum, PTE-BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, 269–277.